

Taariikhda Qarsoon ee Aayadda Afartan — Lambar Soddon

Yexesqeel Tirada Kow iyo Tobnaad

Jeff Pippenger

2026-09-02

Buugga Yexesqeel, “go’ doominta” Yerusaaalem waa “calaamadda” ah imtixaanka lagu go’aamin doono qaddarteenna weligeed ah, waayo waxay astaan u tahay samaysanka sawirka bahalka.

“Rabbigu si cad buu ii tusay in ekaanta bahalka la samayn doono ka hor intaan wakhtiga nimcadu xidhmin; waayo, taas waxay ahaan doontaa imtixaanka weyn ee dadka Ilaah, kaas oo qaddarkooda weligeed ah lagu go’aamin doono. ...”

“Tanu waa imtixaanka ay tahay in dadka Ilaah maraan ka hor intaan la shaabadayn. Kuwaas oo dhan oo daacadnimadooda Ilaah ku caddeeyey iyagoo dhawray sharcigiisa, oo diiday inay aqbalaan sabti been abuur ah, waxay hoos geli doonaan calanka Rabbiga Ilaaha ah Yehowah, oo waxay heli doonaan shaabadda Ilaaha nool. Kuwa runta asalkoodu jannada yahay ka tanaasula oo aqbala sabtida Axadda, waxay heli doonaan summadda bahalka.” Manuscript Releases, mugga 15, 15.

Masiixiyiintii ka cararay Yerusaaalem markay arkeen ‘calaamaddii’ Cestius, sidaas ayay u yeeleen maxaa yeelay hore ayaa looga digay oo waxay garteen ‘calaamadda’ markay timid. In la garto samaysanka sawirka bahalka waa in la garto “dhacdooyinka,” “diyaargarowga” iyo “dhaqdhaqaaqyada” horseeda sharciga Axadda. Qodobbada nebiyadeed ee ka kooban ‘calaamadda’ waa in hore loo fahmaa ka hor intaan calaamaddu iman. Markii Cestius bilaabay hareeraynta, aad bay u daahday in la barto waxa calaamaddu ahayd.

“Diyaargarowgu mar hore way sii socdaan, dhaqdhaqaaqyona way socdeen, kuwaas oo ku dambayn doona in sanam loo sameeyo bahalkii. Dhacdooyin baa taariikhda dhulka laga dhex dhalin doonaa kuwaas oo rumayn doona waxesii sheegyadii nebinnimada ee maalmahan ugu dambeeya.” Review and Herald, Abril 23, 1889.

Diyaargarowga, Dhaqdhaqaaqyada iyo Dhacdooyinka

“Diyaargarowga,” “dhaqdhaqaaqyada,” iyo “dhacdooyinka” waa in la garto ka hor imtixaanka.

“Wax kasta oo Ilaah taariikhda nebinnimada ku caddeeyey in lagu oofiyo waagii hore waa la oofiyeey, oo wax kasta oo weli iman doonaana siday u kala horreeyaan bay u iman doonaan. Daanyeel, nebiga Ilaah, meeshiisii buu taagan yahay. Yooxanaa meeshiisii buu taagan yahay. Muujintii dhexdeeda Libaaxa qabiilka Yahuudah wuxuu ardayda waxesii sheegidda u furay kitaabka Daanyeel, sidaas daraaddeedna Daanyeel meeshiisii buu ku taagan yahay. Isagu wuxuu sidaa markhaatifurkiisa, kaas oo ah wixii Rabbigu aragti ahaan ugu muujiyey ee ku saabsan dhacdooyinka waaweyn oo murugada leh, kuwaas oo ay tahay inaan ogaanno innagoo taagan marinka qudhiisa ee oofintooda.”

“Taariikhda iyo wax sii sheegidda, Erayga Ilaah wuxuu muujinayaa khilaafka dheer ee soo jiitamayay ee u dhexeeya runta iyo qaladka. Khilaafkaas weli wuu socdaa. Waxyaalihii hore u dhacay, waa la soo celin doonaa.” Selected Messages, buugga 2, 109.

Waa in aynu “ogaanno” “dhacdooyinka waaweyn oo murugada leh innagoo taagan xadka ugu dhow ee rumoobiddooda.” Xadkani wuxuu muujinayaa baahideenna ah in aynu dhacdooyinkaas fahamno ka hor intaanay rumoobin.

“Laakiin raadadka qallafsan ee qalin-sawireedka nebinnimada ayaa muujinaya isbeddel ku yimaada muuqaalkan nabdoon. Bahalkii geesaha wananka lahaa wuxuu ku hadlaa codkii masduulaagii, oo ‘wuxuu sameeyaa xoogga bahalkii hore oo dhan hortiisa.’ Ruuxa silcinta ee ay muujiyeen jaahilnimadii iyo baabtinimadu mar kale ayaa la muujin doonaa. Nebinnimadu waxay sheegaysaa in quwaddani ay ku odhan doonto ‘kuwa dhulka deggan inay sawir u sameeyaan bahalka.’ [Muujintii 13:14.] Sawirka waxaa loo sameeyaa bahalkii ugu horreeyey ama bahalkii shabeelka u ekaa, kaas oo ah kan lagu soo bandhigay farriinta malaa’igta saddexaad. Bahalkan ugu horreeya waxaa lagu metelaa Kaniisadda Roomaanka, oo ah hay’ad diineed oo ku labisan awood madani ah, lehna amar ay ku cigaabto dhammaan kuwa ka soo horjeeda. Sawirka bahalka wuxuu metelaa urur diineed kale oo ku labisan awood la mid ah. Samaysanka sawirkan waa hawsha bahalkaas oo koritaankiisa nabdoon iyo qirashadiisa dabacsan ay ka dhigaan astaan si gaar ah u tilmaamaysa Maraykanka. Halkan waxaa laga helayaa sawir ka mid ah baabtinimada. Marka kaniisadaha dalkeenna, iyagoo ku midoobaya qodobbada rumaysadka ee ay wadaagaan, ay saameeyaan Dawladda si ay u meelmariso go’aannadooda oo u taageerto hay’adhooda, markaas Ameerika Protestant-ka ahi waxay samayn doontaa sawirkii madaxnimo-diimeedka Roomaanka. Markaas kaniisadda runta ah waxaa lagu weerari doonaa silcin, sidii loo weeraray dadkii qadiimiga ahaa ee Ilaah. Ku dhowaad qarni kasta wuxuu bixiyaa tusaalooyin muujinaya waxa eexda indha la’aanta ah iyo xumaantu samayn karaan iyagoo ku andacoonaya inay Ilaah u adeegayaan iyagoo ilaalinaya xuquuqda Kaniisadda iyo Dawladda. Kaniisadaha Protestant-ka ah ee raacay raadkii Rooma iyagoo isbahaysi la sameeyey quwadaha dunyadeed waxay muujiyeen damac la mid ah oo lagu xaddidayo xorriyadda damiirka. Qarnigii toddoba iyo tobnaad kumanyaal wadaaddo aan waafaqsanayn ayaa ku dhibtooday xukunkii Kaniisadda Ingiriiska. Silcintu had iyo goor waxay raacdaa eexda diineed ee ay muujiyaan dawladaha madaniga ahi.” Spirit of Prophecy, volume 4, 277.

Samaynta ekaanta bahalka waxay marka hore ka hirgashaa Maraykanka, dabadeedna dunida oo dhan.

“Quruumaha shisheeye waxay raaci doonaan tusaalaha Maraykanka. In kastoo iyadu hormuud ka noqoto, haddana isla qalalaasahaas ayaa ku soo degi doona dadkeenna dhammaan qaybaha dunida.” Testimonies, volume 6, 395.

Xeerkii Miilaan ee sannadkii 313 wuxuu matalaa bilowga samaysanka, wuxuuna sidoo kale tilmaamayaa albaabka xiran ee Adventistayaasha Maalinta Toddobaad. Constantine ee galbeedka iyo Licinius ee bari waxay Xeerka ku lifaaqeen guur heshiis, markii Constantine uu walaashiis ay isku aabbaha yihiin, Constantia, siiyey Licinius, taas oo ahayd guur-heshiiskii afraad ee lagu

metelay xariiq nebiyadeedka lixda guur-heshiis ee ku jira taariikhda nebiyadeed ee Daanyeel kow iyo tobnaad. Labadii ugu horreeyey waxay la xiriireen dagaallo u dhexeeyey woqooyi iyo koonfur, labada xigayna waxay ahaayeen dagaallo sokeeye oo u dhexeeyey bari iyo galbeed, labadii ugu dambeeyeyna waa guurro calaamad ah oo u dhexeeya awoodda kaniisadda baabtiiska iyo awoodda dawladda.

Antiyokhos II Theos wuxuu ka tegay xaaskiisii Laodice I si uu u guursado amiiraddii Ptolemaayiyiinta ee Berenice (gabadhii Ptolemy II) qiyaastii 252 BC. Guurarka axdiga ee Boqortooyadii Seleucid waxaa lagu fuliyey boqorkii woqooyi iyo boqorkii koonfureed dhexdooda, halka; guurkii axdiga ee 313 uu dhex maray boqorkii bari iyo boqorkii galbeed.

Guurkii axdiga ee Antiochus II Theos ee sannadkii 252 BC wuxuu matalay bilowgii Boqortooyada Seleucid ee taariikh ahaan ku gaadhay gunaanadkeedii boqortooyo ahaan qaybta lagu matalay aayadaha tobnaad ilaa lix iyo tobnaad ee Daniel kow iyo tobnaad. Taariikhda ugu dambaysa ee boqortooyada Seleucid gudaheeda, guur kale oo axdi ah ayaa waxaa hirgeliyey Antiochus III the Great, markii uu gabadhiisii Cleopatra I Syra, (taas oo ahayd Cleopatra-dii ugu horraysay ee taariikhda nebiyadeed) siiyey Ptolemy V sannadkii 193 BC. Wakhtigaas Ptolemy V wuxuu jiray qiyaastii 16 sano, halka Cleopatra I Syra ay jirtay qiyaastii 10 sano. Guurkoodu wuxuu ahaa heshiis diblomaasiyadeed oo ka dambeeyey dagaalkii shanaad ee Suuriya. Guurkii axdiga alfa ee u dhexeeyey boqorka woqooyi iyo koonfurta ee Daniel kow iyo tobnaad wuxuu calaamadeeyey dhammaadkii dagaalkii labaad ee Suuriya.

Cleopatra-dii ugu dambaysay ee taariikhda nebiyadeed waxay la macaamishay labadaba Julius Caesar iyo dabadeed Mark Antony. Ka dib dilkii Julius Caesar sannadkii 44 BC, waxaa la sameeyey Triumvirate-kii labaad sannadkii 43 BC. Saddex nin ayaa ka koobnaa triumvirate-kaas, oo markii mid ka mid ah saddexdaas, Marcus Lepidus, uu Octavian ku qasbay inuu ka baxo isbahaysiga saddex-geesoodka ah, waxaa xigay loollan awood oo u dhexeeyey Mark Antony oo bari ka talinayey iyo Octavian oo galbeed ka talinayey. Brundisium, sannadkii 40 BC, waxaa lagu galay heshiis u dhexeeyey labadii iska-hor-imaad ee bari iyo galbeed. Heshiiskaas waxa ku jiray guurka u dhexeeyey Octavia, oo ahayd walaashii Octavian, iyo Mark Antony. Heshiiskaas iyo guurka la socday ma sii waarin, oo markii Mark Antony uu xiriir la yeeshay Cleopatra, wuxuu furay Octavia sannadkii 32 BC. Dagaalkii Actium sannadkii 31 BC, boqortooyooyinkii bari iyo galbeed waxaa lagu mideeyey hal quwad, dabadeedna Octavian wuxuu noqday Augustus Caesar, astaanta heerkii ugu sarreeyey ee haybadda iyo awoodda Roomaanka.

Si nebiyad ahaan, guurkii axdiga ee ugu horreeyey ee Daanyeel kow iyo toban ku xusan wuxuu dhex maray boqorrada woqooyi iyo koonfur, isaga oo ahaa isku day lagu soo afjarayo colaadaha u dhexeeyey labada dhinac ee dagaallamayay, kuwaas oo ku halgamayay dib-u-dhiska boqortooyadii Iskandar Weyne. Guurkaas axdiga ee ugu horreeyey ee u dhexeeyey Seleukiyyiinta iyo Ptolemy-yadii Masar wuxuu ahaa guurkii axdiga ee alfa ee boqortooyooyinka Seleukiyyiinta iyo Ptolemaayiga, kaas oo tusaale u ahaa guurka axdiga ee oomega ee u dhexeeyey isla labadaas quwadood. Guurkii axdiga ee ugu dambeeyey, ama oomega, Cleopatra-dii ugu horraysay ee taariikhda Masar ayaa noqotay xidhiidhkii nebiyadeed ee u dhexeeyey Cleopatra-dii ugu dambaysay, ama oomega; taas oo xidhiidhkeedii Mark Antony uu noqday barta tixraaca ee

furriinkii Octavia iyo Mark Antony. Furriinku wuxuu calaamadeeyey dib-u-bilaabashadii colaadaha u dhexeeyey Mark Antony oo bari ka tirsanaa iyo Octavian oo galbeed ka tirsanaa, kuwaas oo ku dhammaaday dagaalkii Actium sannadkii 31 BC.

Guurka axdiga ee Brundisium sannadkii 40 BC waxay ahayd guurka axdiga alfa ee halgankii u dhexeeyey bari iyo galbeed, sida uu guurka axdiga ee Laodice iyo Antiochus II Theo u ahaa alfa ee halgankii u dhexeeyey woqooyi iyo koonfur. Guurka axdiga ee 313 wuxuu ahaa omega-da u dhiganta guurka axdiga alfa ee Mark Antony iyo Octavia, sida uu guurka axdiga ee u dhexeeyey Ptolemy V iyo Cleopatra I Syra u ahaa guurka axdiga omega ee boqortooyooyinka woqooyi iyo koonfur. Saddexda guur axdi ee horseeday guurka axdiga omega ee 313 dhammaantood way iswaafaqaan, oo waxay bixiyaan saddex markhaati oo ku saabsan astaamaha nebiyadeed ee la xidhiidha Xeerkaa Milan. Wadajir ahaan afarta guur axdi ee sugan ee bari, galbeed, woqooyi, iyo koonfur waxay la safmaan labada guur axdi ee astaan ahaan loo adeegsaday ee wadaadnimada baadariga.

Sanadkii 496, Clovis oo ahaa boqorkii Frankiyiinta wuxuu qabay Clotilda. Clotilda waxay ahayd amiirad Burgundian ah, gabadhii Boqor Chilperic II ee Burgundy. Ka dib markii aabbaheed iyo hooyadeed lagu dilay loollan qoyska dhexdiisa ah oo ku saabsan awoodda, waxay ku noolayd ilaalinta adeerkeed ka hor intii aan guur ahaan loo siin Clovis I, boqorkii Frankiyiinta, sannadkii 493. Waxay ahayd Kaatoolig; taas oo ah, waxay haysatay iimaanka Niiqiya/ortodokska ee Kaniisadda Rooma. Tani waxay ka soocaysay qoysas badan oo kale oo boqortooyooyin Jarmani ah wakhtigaas, kuwaas oo ahaa Masiixiyiin Ariyan ah. Hooyadeed Carena waxay ahayd Kaatoolig, Clotildana iimaankaas ayaa lagu barbaariyey. Waxaa lagu xusuustaa inay si joogto ah ugu adkayn jirtay Clovis inuu ka tago heethennimada oo aqbalo baabtiiska Kaatooligga, dabadeedna beddelkiisii diineed ee sannadkii 496 wuxuu ka mid yahay dhacdooyinka ugu muhiimsan taariikhda hore ee Faransiiska iyo waxa loogu yeedho Masiixiyadda Galbeedka.

Clovis wuxuu ku dhaartay in, haddii uu ku guulaysan doono dagaalkii Tolbiac, uu u jeesan doono iimaanka Kaatooligga ee Clotilda oo la baabtiisi doono. Boqorkii Alemanni waa la dilay, ciidankoodiina waa kala jabay, Franks-na way guulaysteen. Guusha dabadeed Clotilda waxay u diyaarisay in Bishop Remigius ee Reims uu wax baro Clovis, dabadeedna waa la baabtiisay (sida dhaqanku qabo Maalinta Kirismaska 496), isaga iyo dhowr kun oo ka mid ah dagaalyahannadiisii.

Clovis wuxuu ahaa boqorkii Franks, taas oo marka ereyo casri ah lagu sheego ah boqorka Faransiiska. Wuxuu noqday kii ugu horreeyey ee ka mid ah boqorradii Yurub ee ugu dambayntii ka tanaasuli lahaa diintoodii jaahiliga ahayd oo u jeesan lahaa Kaatooligga. Sababtaas aawadeed, Clovis waxaa loo tixgeliyaa “wiilka curadka ah ee kaniisadda Kaatooligga,” Faransiiskana waxaa loo yaqaan, “gabadha curadka ah ee kaniisadda Kaatooligga.” Sannadkii 1980, markii baadari John Paul II booqday Faransiiska, wuxuu weydiiyey, “Faransiisow, gabadha curadka ah ee Kaniisadda, ma daacad baad u tahay baabtiiskaagii?”

Beddelkii Clovis uu ugu soo jeestay Kaatooligga Nicene wuxuu tilmaamayaa bilowga socod astaaneed oo aroos, kaas oo horseedi lahaa guurka axdiga astaaneed ee 538. Guurkaas axdiga astaaneed ee u dhexeeyey Clovis iyo dhillada sinada la gasha boqorrada dhulka waxaa loo sii

sawiray afartii guur axdi ee ka horreeyey ee ku qoran Daanyeel kow iyo tobnaad. Clovis wuxuu ahaa boqorkii ugu horreeyey ee Yurub ah ee siiyey kaniisadda Rooma taageero ciidan iyo dhaqaale, sidaas darteedna Clovis waxaa lagu matalay taariikhda ku jirta Daanyeel kow iyo tobnaad.

Oo gacmona dhiniciisa ayay ka istaagi doonaan, oo waxay nijaasayn doonaan meesha quduuska ah ee xoogga, oo waxay ka qaadi doonaan allabariga joogtada ah, oo waxayna dhigi doonaan karaahiyada wax baabbi'isa. Daanyeel 11:31.

Clovis sannadkii 496 wuxuu calaamadinayaa bilowgii qaab-dhismeedyadii siyaasadeed ee Yurub ee “u istaagi lahaa” si ay u taageeraan baabtiisnimada intii ay awoodda ku soo kacaysay. Waxay calaamad u tahay bilowga socod aroos oo astaan ah. “Gacmaha” aayadduna waxay kaloo nijaasayn lahaayeen “meesha quduuska ah ee xoogga,” taas oo Roomaanka jaahiliga ah iyo Roomaanka baabtiisnimadaba u ah magaalada Rooma.

Laba Quduuska ah

Buugga Daanyeel waxaa ku jira laba eray oo Cibraani ah oo kala duwan kuwaas oo loo tarjumay “meesha quduuska ah.” Erayada Cibraaniga ah ee ‘miqdash’ iyo ‘qodesh’ labadaba waxaa loo tarjumaa “meesha quduuska ah,” hase yeeshee qodesh wuxuu matali karaa oo keliya wax quduus ah, halka miqdash uu matali karo meel quduus ah ama meel aan quduus ahayn labadaba—sida macnuhu ku go’aamiyo.

“Macbudka xoogga” ee aayadda kow iyo soddonaad ku xusan waa ‘miqdash’, waxayna u taagan tahay macbudka xoogga Rooma, kaas oo Roomaankii jaahiliga ahaa iyo kii baadarinimadaba uu u ahaa magaalada Rooma. Laga soo bilaabo dagaalkii Actium, markii Octavian mideeyey boqortooyada, Roomaankii jaahiliga ahaa wuxuu ahaa mid aan laga adkaan karin saddex boqol iyo lixdan sannadood (wakhti), taas oo ahayd dhammaystirka aayadda afar iyo labaatanaad ee Daanyeel kow iyo tobnaad.

Wuxuu si nabad ah ku geli doonaa xataa meelaha ugu barwaaqaysan ee gobolka; oo wuxuu samayn doonaa wixii aanay aabbayaashiis samayn, ama aabbayaashoodii ka horreeyey; wuxuu dhexdooda ku qaybin doonaa boolida, iyo dhaca, iyo maalka; haa, wuxuu hindisi doonaa xeeladihiisa ka gees ah qalcadaha xooggan, ilaa wakhti. Daanyeel 11:24.

Markii Rooma ee jaahiliga ahi ka talinaysay magaalada Rooma waxay ahayd mid aan laga adkaan karin, laakiin markii Constantine caasimaddii u raray Constantinople sannadkii 330, waxaa rumoobay “waqtigii” aayadda afar iyo labaatanaad. Markii kii ugu dambeeyey ee saddexdii geesood (Goths) ee Daanyeel toddobaad laga eryay magaalada, Rooma baadariga ahi si nebinnimo ah ayay carshiga ula wareegtay iyadoo noqotay boqortooyadii shanaad ee wax sii sheegidda Kitaabka Quduuska ah sannadkii 538. Goths-ku waxay hareereeyeen Rooma, laakiin ugu dambayntii way dib u gurteen markii Belsarius, oo ahaa jeneraal u shaqaynayay Justinian, uu magaalada sugay. Markaas dabadeed kaniisadda Roomaanku waxay si buuxda u xukuntay kun iyo laba boqol iyo lixdan sannadood ilaa Napoleon uu baadarigii xilka ka qaaday oo masaafuris geliyey sannadkii 1798.

Rooma, “meesha xoogga,” waa la “nijaaseeyey,” (nijaaseeyey, macnihiisuna yahay ‘la dhaawacay ama la kala diray’), iyada oo loo marayo “gacmaha” ka dhashay dagaalkii joogtada ahaa ee ka dhanka ahaa magaalada, kaas oo ugu horrayn uu matalayo afarta buun ee ugu horraysa ee Muujintii cutubka siddeedaad.

Taariikhdii ka bilaabatay 496 wixii ka dambeeyey waxay arki lahayd magaalada Rooma oo wasakhoobaysa markii ay ka beddelantay xoogga iyo ammaanta boqortooyadii Roomaanka una gudubtay xoogga iyo ammaanta boqortooyada Kaatooligga Roomaanka. Gacmahaas waxay meesha ka saari lahaayeen diintii jaahiliga, oo tuducan lagu matalay ereyga “maalinle,” maadaama ay aqbaleen diinta Kaatooligga Naysiinka.

Dagaalkii Vouillé, Clovis wuxuu ka adkaaday Visigoths-kii Arianka ahaa ee uu hoggaaminayay Alaric II, wuxuuna qabsaday Aquitaine. Guushaas ka dib, sannadkii 508, boqorkii Bari ee Anastasius I (oo ku sugnaa Constantinople) ayaa ku maamuusay Clovis guushii uu ka gaaray Visigoths-ka. Gregory of Tours wuxuu sheegayaa in Anastasius uu Clovis u soo diray waraaqihiisii rasmiga ahaa ee ka dhigaya qunsul. Markii uu joogay Tours, kaniisadda Saint Martin, Clovis wuxuu xirtay khamiis guduudan iyo go’, taaj madaxeedna madaxa saartay, dibaddana wuu u baxay, wuxuuna dahab iyo lacag ku daadshay dadkii badnaa. Gregory wuxuu sheegayaa in maalintaas laga bilaabo loogu dhawaaqay qunsul, isla markaana uu boqorkii Roomaanku aqoonsaday in Clovis uu ahaa boqor Masiixi ah oo sharci ah oo ka taliya galbeedka. Waxaa lagu abaalmariyey jabintii uu jebiyey Visigoths-kii Arianka ahaa, kuwaas oo Constantinople-na ay iyaduna ka soo horjeeday. 508 waa sannadkii boqorkii Bari si fagaare ah ugu maamuusay boqorkii Katooliga ahaa ee Frankish-ka—kaniisad, guul, iyo sharciyad Roomaan ah oo hal muuqaal ku kulmay. 508 waa sannadkii boqortooyadii Katooliga ahayd ee Frankish-ku ay u istaagtay awoodda Katooliga ee ugu sarraysa ee Gaul ka jirtay ka dib markii ay jebisay xukunkii Visigoths-ka Arianka ahaa. Clovis waa boqorkii barbariyiinta ahaa ee ugu horreeyey ee weyn oo u dagaallama Katooligga Niqiyaanka ah isagoo ka soo horjeeda boqortooyooyinka Arianka ah, sidaas darteedna waa tusaalaha hore ee kaalinta Faransiiska ee ah “gabadha curadda ah ee Kaniisadda.” Clovis wuxuu matalaa muddada 496 ilaa 508, waana astaanta alfa ee heshiiska guurka ee astaanta ah. Soddonka sannadood ee ka bilaabma 508 ilaa 538 waxaa matala Justinian, kaas oo ah astaanta oomega ee socodka.

Sannadkii 538, “gacmihii” waxay awoodda baabanimada ku fadhiisiyeen carshiga dhulka muddo 1260 sano ah. Markaas ayay guurkii axdiga ee astaanta ahaa ku dhammaystirmeen gabagabadii socodkii guurka ee bilaabmay 496. Sannadkii 1798, guurkii axdiga ee ka dhex bilaabmay baadariga Rooma iyo Clovis ee Faransiiska ayaa la buriyey markii Napoleon ee Faransiisku uu furay awooddii baabanimada isagoo jeneraal kiisa ku amray inuu baadariga maxbuus ahaan u kaxeeyo.

Heshiiska guurka astaanta ah ee baabbiska, oo socodkiisii guurka bilaabay sannadkii 496, ayaa lagu dhammaystiray sharcigii Axadda ee 538, dabadeedna waa la buriyey sannadkii 1798, sida ay ahayd heshiis-guur kasta oo kale oo ku jira Daanyeel kow iyo tobnaad. Muujintuna waxay ku dartaa xidhiidhka guurka ee baabbiska ee u dhexeeya boqorradii Yurub iyo baabbayaashii Kaatooligga, waayo masduulaagii Muujintii laba iyo tobnaad waa Shayddaan iyo boqorradii

Roomaankii jaahiliga ahaa labadaba.

“Sidaas darteed, in kasta oo bahalka weyn, marka hore, uu metelo Shayddaanka, haddana, macne labaad ahaan, waa astaan u taagan Roomaankii jaahiliga ahaa.” The Great Controversy, 439.

Muujintii Yooxanaa wuxuu inoo sheegayaa saddex waxyaalood oo boqorradii (masduulaagii) ay siiyeen bahalkii badda ee Kaatooligga.

Oo bahalkii aan arkayna wuxuu u ekaa shabeel; cagihisuna waxay ahaayeen sida cagaha orso, afkiisuna sida af libaax; oo masduulaagiina wuxuu siiyey xooggiisii, carshigiisii, iyo amar weyn. Muujintii 13:2.

Sannadkii 496, boqorradii Yurub waxay bilaabeen inay bahalka baabannimada siiyaan “xooggooda,” sida ay u matalayeen awooddooda ciidan iyo taageeradooda dhaqaale. Waxay caasimaddii boqortooyadooda u rareen Constantinople sannadkii 330, iyadoo magaalada Rooma uga tegay inay noqoto “kursiga” awoodda baabannimada. “Gacmaha” ayaa intaas dabadeed kaniisadda baabannimada u aqoonsaday madaxa kaniisadaha oo dhan sannadkii 533, iyada oo loo marayo wareegtadii Justinian. Wareegtadu waxay sidoo kale ku jirtay adeegsiga awooddooda ciidan si loo silciyo kuwii baabannimadu ku tilmaantay bidcayaal, sidaas awgeedna waxay “awooddoodii” madaniga ahayd geliyeen gacmaha baabada.

Guurkii axdiga alfa ee u dhexeeyey baabbanimada iyo boqorradii Yurub wuxuu ka bilaabmay Clovis sannadkii 496. Markii la gaadhay 508, jaahilnimada, oo ahayd diinta sharciyeed ee boqortooyada, waa laga tegey, waxaana lagu beddelay diinta Kaatooligga Nisiya. Sannadkii 533, Justinian wuxuu baabbanimada u aqoonsaday madaxa kaniisadaha oo dhan, wuxuuna awooddii sharciyeed ee carshiyadooda kala duwan u gacan geliyey awoodda baabbanimada.

Kursiga Alfa iyo Oomeega

Sannadkii 330, magaalada Rooma waxaa loo daayay gacanta kaniisadda Roomaanka, halkaas oo ay ku fadhiisan doonto ilaa laga halligo harada dabka marka Masiixu ku soo laabto imaatinkiisa labaad. Sannadkii 538, si rasmi ah ayaa mar kale loogu fadhiisiiyey carshiga baabnimo, sidaas darteedna taariikhda 330 ilaa 538 waxaa lagu gartaa xilli nebiyadeed oo ka bilaabma kursi alfa ah kuna dhammaada kursi omega ah. Xilligu wuxuu metelaa dhammaadka boqortooyadii afraad ee waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah (Pergamos) isagoo ah burbur tartiib-tartiib ah oo ka bilaabma 330 kuna dhammaada 538 iyadoo imaatinka Tiyaatira uu yimid. Roomadii galbeed iyo tii bari labaduba waxay sii wadeen kala-diranka gaabiska ah wixii ka dambeeyey 538, hase yeeshee xilligu wuxuu ka bilaabmay bixinta kursiga, oo metelaya magaalada Rooma ee loo dhiibay baabnimada sannadkii 330, ilaa kursigu aanu noqonin si fudud carshi ka taliya magaalada oo keliya, balse uu noqday mid ka taliya boqortooyada ay magaaladu metelayso sannadkii 538.

330 ilaa 538 waa xilli nebiyadeed oo gaar ah oo qeexaya siddeedda calaamadood ee jidka ee awood-siinta baabtiisnimada papacy-ga. Siddeeddaas tallaabo ayaa lagu soo celiyaa bogsiinta dhaawicii dhimashada lahaa ee papacy-ga marka uu yimaado sharciga Axadda ee dhowaan imanaya.

Tallaabadii siddeedda ahayd bixinta magaalada Rooma awoodda baadariga, tallaabada siddeedaadna waxay ahayd bixinta magaaladaas inay noqoto carshiga boqortooyada shanaad ee waxsii-sheegidda Kitaabka Quduuska ah. Tani waxay 538 u aqoonsanaysaa inay tahay kursiga, iyo inay tahay “tallaabada siddeedaad, taas oo ka mid ah toddobadii tallaabo ee ka horreeyey.” Tallaabada kowaad waxay ahayd bixinta kursiga, tallaabada siddeedaadna waxay ahayd bixinta kursiga; sidaas darteed, tallaabada kowaad ee 330 waa alfa, 538-na waa oomega. Laba kursi, saddex gees oo la rujiyey, kan maalinlaha ah oo la qaaday, beddeliddii Clovis iyo amarkii Justinian waxay isu yihiin siddeed tallaabo oo dhan oo aqoonsanaya socodka arooska, ugu dambayntiina arooska laftiisa.

Sanadkii 1798, Faransiiska oo ahaa awooddii matalaysay tobanka boqor ee Yurub, oo baabtiisnimada ku fadhiisiiyey carshiga sannadkii 538, ayaa baabtiisnimadii ka qaaday isla carshigaas. Guurka axdiga ee alfa ee lagu matalay taariikhda 538 ilaa 1798 wuxuu tusaale u yahay guurka axdiga ee omega ee awoodda baabtiisnimada la yeelanayso tobanka boqor ee Muujintii toddoba iyo tobnaad. Socodkii guurka ee 496 ilaa 538 wuxuu tusaale u yahay siddeed tallaabo oo la jaanqaadaya siddeedda madaxweyne ee ugu dambeeya ee Maraykanka. Clovis iyo Faransiisku waa calaamado u taagan tobanka boqor ee Yurub. Waxay matalaan Maraykanka, kaas oo noqon doona boqorka ugu sarreeya ee tobanka boqor ee Muujintii toddoba iyo tobnaad marka sharciga Axadda ee dhowaan imanayaa yimaado.

Shantii guurka axdiga ee hore ee Daanyeel kow iyo tobnaad waxay la jaanqaadaan guurka lixaad oo ugu dambeeya ee axdiga ee maalmaha ugu dambeeya. Guurrada axdiga ee alfa iyo omega ee woqooyi iyo koonfur waxay aqoonsanayaan aroosadda koonfureed inay tahay alfa, halka omega-na ay tahay aroosad ka timaadda woqooyi. Guurradii axdiga ee Roomaankii jaahiliga ahaa, aroosaddii alfa ee bari ka timid waxaa loo bixiyey galbeedka, halka omega-gii 313 uu ahaa aroosad ka timid galbeedka. Afartaas guur si nebinimo ah ayaa isugu xiran Cleopatra tii koowaad iyo Cleopatra tii ugu dambaysay. Guurka astaaneedka ah ee axdiga ee Roomaanka baadariga ahi wuxuu matalayey arooska inuu yahay boqorka ugu sarreeya ee isbahaysi nebinimo ah oo ka kooban toban boqor, isaga oo ku midoobaya aroosaddiisa—naagta guduudan ee Rooma. Furriinka waxaa fuliyey boqorka ugu sarreeya ee tobanka boqor sannadkii 1798.

Guurka axdiga ee 313 waxay metelaysaa guurkii axdiga ee ugu dambeeyey ee awoodda baadariga la gashay Maraykanka—boqorka ugu horreeya ee tobanka boqor ee Muujintii toddoba iyo tobnaad; awood laba gees leh oo lagu sii tusaaleeyey awoodda laba gees leh ee Faransiiska. Taariikhdiisii ka bilaabatay Clovis sannadkii 496 oo ugu dambayntii horseeday amarkii Justinian ee 533 iyo carshiyeeyntii baadarinimada ee 538, waxay metelaysaa taariikhda 1989 ilaa xeerka Axadda.

Waxa aynu sii wadi doonnaa waxyaalahan maqaalka xiga.